Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Prijedlogu uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi programa Unije za sigurnu povezivost za razdoblje 2023.–2027.

(COM(2022) 57 final – 2022/0039 (COD))

i

Zajednička komunikacija Europskom parlamentu i Vijeću: Pristup EU-a upravljanju svemirskim prometom – EU-ov doprinos globalnom pitanju

(JOIN(2022) 4 final)

(2022/C 486/24)

Izvjestitelj: **Pierre Jean COULON**

Zahtjev za savjetovanje:	Europska komisija, 2.5.2022.
Pravna osnova	članak 189. stavak 2. i članak 304. Ugovora o funkcioniranju Europske unije
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za promet, energiju, infrastrukturu i informacijsko društvo
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	7.9.2022.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	21.9.2022.
Plenarno zasjedanje br.:	572
Rezultat glasanja	
(za/protiv/suzdržani):	222/0/1

1. Zaključci i preporuke

1.1. Europski gospodarski i socijalni odbor (EGSO) smatra da su Komunikacija i prijedlog, koji znače početak razvoja europskog svemirskog paketa, apsolutno potrebni i neophodni u ovom trenutku. Preporučuje da se u Zajedničkoj komunikaciji odlučno promiče, aktivnom diplomacijom, multilateralno upravljanje svemirskim prometom u okviru Ujedinjenih naroda, i to posebno u okviru Odbora UN-a za miroljubivo korištenje svemira (UNCOPUOS) i Konferencije o razoružanju, jer to područje nije dovoljno regulirano pravilima.

1.2. Za upravljanje svemirskim prometom, ali i otpadom, što je apsolutni prioritet, potrebno je uzeti u obzir sve državne aktere na europskoj razini. Kako je navedeno u Zajedničkoj komunikaciji i prikazano u ovom mišljenju, glavni problem većeg broja različitih programa STM-a jest nedostatak međunarodne normizacije. Jasno je dakle da je potrebno razviti međunarodne norme, smjernice i najbolje prakse.

1.3. EGSO poziva na praktičnu provedbu sustava za praćenje svijest o situaciji u svemiru kako bi se zajamčila dugoročna održivost svemira za sve države članice.

Naime, drugo glavno načelo svemirskog prava jest odgovornost raznih aktera za njihove svemirske aktivnosti. Ona se očituje u međunarodnoj odgovornosti za nadzor aktivnosti i odgovornosti za štetu koja proizlazi iz takvih aktivnosti u svemiru. Zajednička komunikacija se tako uklapa u aspekt međunarodne odgovornosti za nadzor aktivnosti.

1.4. EGSO žali zbog toga što na tom području nema međunarodne normizacije i preporučuje usvajanje europskih normi, uključujući za upravljanje satelitskim otpadom, i smjernica u koje bi bilo uključeno organizirano civilno društvo.

Borba između svemirskih aktera koji su dosad bili pretežno državni i onih koji teže to postati, privatnih ili javnih, zahtijeva temeljitu reformu međunarodnih normi koje su bile donesene još dok se svemirom bavila manja skupina tehnoloških i industrijskih velesila.

1.5. Kao što je istaknuto u dopunskom mišljenju CCMI/196 o novom svemiru:

— trebalo bi razviti sinergije s Europskim fondom za obranu i tako povećati interakciju između civilne, svemirske i obrambene industrije;

— okvirni program Obzor Europa trebao bi služiti za stimulaciju svemirskog tržišta podupiranjem osmišljavanja inovativnih komercijalnih rješenja za silazne i uzlazne svemirske sektore EU-a i ubrzanjem dostupnosti potrebnih ključnih tehnologija;

— za razvoj naprednih vještina u područjima povezanima sa svemirom ključne su aktivnosti obrazovanja i osposobljavanja, dok bi se iskustvo stečeno u prethodnim projektima satelitskih konstelacija poput Galilea i Copernicusa moglo iskoristiti za poboljšanje sustava svemirske povezanosti;

— kad je riječ o upravljanju, dodjela odgovornosti najboljim akterima na temelju dokazane stručnosti i u skladu s pravilima o javnoj nabavi osigurala bi učinkovitu provedbu programa i istodobno potaknula stvaranje novog svemira;

— usto, poticanje znanstvenog i tehničkog napretka temelj je konkurentnosti i inovacijskih kapaciteta, a pritom koristi i MSP-ovima te novoosnovanim i inovativnim poduzećima.

2. **Kontekst mišljenja**

2.1. Svemir je danas iz mnogih aspekata dodatno ekonomsko područje. Ubrzavanje javnih i privatnih ulaganja dovodi do sve većeg broja aktivnosti u svemiru i pretvaranja svemira u veliko geostrateško pitanje. Natjecanje u tehnologiji, otvaranje mnogih novih poduzeća posvećenih svemirskom sektoru, otvaranje novih tržišta i usluga te spremnost država i privatnih gospodarskih subjekata na jačanje aktivnosti u orbiti povećavaju iskorištavanje svemirskog prostora.

2.2. Unatoč strateškim dimenzijama svemira, ne postoji svjetski autoritet ni obvezujuće zakonodavstvo za niske i geostacionarne orbite, kao ni regulatorni sustav ili sustav upravljanja svemirskim prometom, iako se broj satelita u orbiti povećava.

2.3. Upravljanje svemirskim prometom i danas se temelji samo na dobrovoljnim i neobvezujućim dobrim praksama, kojima se ne upravlja uvijek na dobar način niti se uvijek primjenjuju, a kojima se nastoje ograničiti statistički rizici od sudara satelita i otpada. U skladu s dobrim praksama, otpad u orbiti ne smije se proizvoditi namjerno i dotrajali sateliti moraju se „pasivizirati" upotrebom preostalog goriva, mora se poštovati „pravilo od 25 godina" za satelite u niskim orbitama (sateliti na kraju svojeg životnog vijeka moraju se vratiti u atmosferu u roku od 25 godina) i geostacionarni sateliti koji se ne upotrebljavaju moraju se smjestiti u orbitu koja služi kao „groblje satelita". Ali ta pravila više nisu dovoljna za ograničavanje rizika od sudara.

2.4. Tomu treba dodati nove operativne koncepte: nadzor i praćenje u svemiru (engl. *Space Surveillance and Tracking*, SST), koordinacija svemirskog prometa (engl. *Space Traffic Coordination*, STC), koordinacija i upravljanje svemirskim prometom (engl. *Space Traffic Coordination and Management*, STCM) ([1]).

2.5. Stoga je zakonodavstvo o svemirskim aktivnostima i satelitskom prometu, kojim bi se osigurala dugoročna održivost svemirskog prostora, hitno i strateško pitanje, kao i uporaba umjetne inteligencije za sprječavanje rizika od sudara.

2.6. Početkom godine Europska komisija pokrenula je projekt Spaceways, čiji je cilj izraditi nacrt sustava upravljanja svemirskim prometom kako bi se „definirala prometna pravila i odredili uvjeti pod kojima se mogu izdavati licence i dozvole za letenje".

([1]) JOIN(2022) 4 final.

2.7. Cilj je projekata Spaceways i Upravljanje svemirskim prometom EU-a (EUSTM), pokrenutog u siječnju 2021., do lipnja odnosno kolovoza 2022. dostaviti preporuke i smjernice Europskoj komisiji o „upravljanju svemirskim prometom, kao i pravnu, političku i gospodarsku procjenu, što bi trebalo dovesti do konačnih preporuka i smjernica za provedbu” ([2]).

2.8. U Zajedničkoj komunikaciji Komisije i Visokog predstavnika prepoznaje se potreba za pristupom EU-a i predviđaju se savjetovanje, redovite rasprave i dijalozi sa svim relevantnim civilnim i vojnim dionicima u Uniji u području prometa, posebno u zrakoplovstvu, i europskoj svemirskoj industriji, uzimajući u obzir obrambene i sigurnosne potrebe, uz potporu Europske obrambene agencije. EGSO želi da u tom procesu sudjeluje cijela društvena zajednica, a ne samo industrija.

2.9. Komunikacijom se predviđa uporaba Konzorcija za SST EU-a ([3]) za izgradnju ključnih operativnih kapaciteta za buduće upravljanje svemirskim prometom EU-a, što uključuje poboljšanje njegove učinkovitosti, razvoj usluga nadzora i praćenja u svemiru, kao i novih tehnologija s pomoću umjetne inteligencije i kvantnih tehnologija, podupiranje rada na smanjenju otpada i servisiranju u orbiti te uspostavu sinergija financiranja između Unije, nacionalnih fondova, Europske svemirske agencije (ESA), programa Obzor Europa i Europskog programa industrijskog razvoja u području obrane (EDIDP).

2.10. Jačanje pokrivenosti svemira izvan europskog kontinenta važan je element Programa Unije za sigurnu povezivost za razdoblje 2023.–2027. U razvijanju normi koje će se primjenjivati na upravljanje svemirskim prostorom EU će se morati oslanjati posebno na Ured UN-a za svemirska pitanja (UNOOSA) i na nacionalna tijela, a istodobno poticati razvoj zajedničkih normi u okviru konkretnog foruma i promicati integrirani pristup međunarodnih organizacija za normizaciju.

2.11. Navedene ambicije podrazumijevaju da će industrija u kratkoročnom razdoblju uvesti određene obveze, a države članice u srednjoročnom izraditi zakonodavni prijedlog kako bi se riješio problem rascjepkanosti nacionalnih pristupa i podržavanjem načela jednakog postupanja prema subjektima izbjeglo narušavanje tržišnog natjecanja s gospodarskim subjektima čiji je poslovni nastan izvan EU-a. Predviđene su i neobvezujuće mjere u obliku smjernica.

Zakonodavni prijedlog tek je prva faza, nakon čega će europske organizacije morati donijeti tehničke zahtjeve, bilo da je riječ o normama ili smjernicama koje se primjenjuju na sve.

2.12. U Komunikaciji se navodi da će Unija pogodovati multilateralnom pristupu u okviru UN-a promicanjem dijaloga s Odborom za miroljubivo korištenje svemira i Konferencijom o razoružanju. Stoga će morati utvrditi tijela UN-a nadležna za provedbu njezinih mjera, jer je u pitanju budućnost čovječanstva, pri čemu se ne smije zaboraviti na Međunarodnu organizaciju civilnog zrakoplovstva (ICAO).

U Komunikaciji je predviđena metoda „odozdo prema gore”: temeljit će se na nacionalnim i regionalnim doprinosima namijenjenima postizanju konsenzusa između predviđenih pravila i normi, a zatim će se regionalne komponente integrirati u globalno upravljanje, čije rukovođenje tek treba definirati.

3. **Opće napomene**

3.1. U Komunikaciji Komisije procjenjuju se potrebe na području upravljanja svemirskim prometom i predlaže se europski pristup korištenju svemira, pa i civilnom, koji bi bio primjenjiv na svjetskoj razini. Razvoj svemirskih aktivnosti, umnožavanje i diversifikacija aktera uključenih u iskorištavanje svemira te ovisnost svih sektora aktivnosti o satelitskim tehnologijama i uslugama doveli su do postupnog prekomjernog iskorištavanja orbita i zasićenja spektra frekvencija, što zahtijeva racionalizaciju potonjih.

3.2. Zemaljske orbite smatraju se prema međunarodnom pravu (Međunarodna telekomunikacijska unija – ITU) ograničenim prirodnim resursima. Načelima slobode i neprisvajanja kojima je uređeno korištenje zemaljskih orbita suprotstavljaju se zahtjevi za dodjelu frekvencija i širenje satelitskih sustava zemalja i poduzeća koji ponekad krše pravila ITU-a.

([2]) Projekt Spaceways, koji se financira iz Okvirnog programa Europske unije za istraživanje i inovacije Obzor 2020., obuhvaća 13 vodećih europskih aktera: proizvođače i lansere satelita, operatere i pružatelje usluga te političke i pravne istraživačke centre i institute.
EUSTM je sastavljen od 20 vodećih europskih aktera.

([3]) Francuska, Njemačka, Italija, Poljska, Portugal, Rumunjska i Španjolska.

3.3. Borba između aktera u području svemira koji su dosad bili pretežno državni i onih koji teže tom statusu, uključujući privatne aktere, zahtijeva temeljitu reformu međunarodnih normi koje su donesene kada se svemirom bavila ograničena skupina tehnoloških i industrijskih velesila.

3.4. Osim pravnih pitanja, korištenje svemira promatra se u kontekstu koji je obilježen ponovnim međunarodnim geopolitičkim napetostima, kao što je vidljivo iz aktualnih događaja. Riječ je konkretno o koorbitalnom zastrašivanju, tehnološkom nadmetanju ili testiranju protusatelitskog oružja, što je stvorilo ozračje nepovjerenja među državama.

3.5. Izazovi koje predstavljaju zasićenost orbita i frekvencijskog spektra, kao i prijetnja koju predstavlja povećanje svemirskog otpada, naveli su države članice, ESA-u i Konzorcij za SST EU-a ([4]) da razmotre bolju koordinaciju nadzornih alata i tehnologija. Zbog sve većeg broja privatnih konstelacija i mogućih područja bespravnosti EGSO poziva na donošenje strogih propisa.

3.6. Zajednička komunikacija pokazuje koliko je osjetljivo ponovno pokretanje međunarodnog dijaloga o kodeksu ponašanja i mjerama, uključujući zakonodavne mjere, kojima bi se trebala osigurati održivost korištenja svemirskog prostora.

Pravna i politička pitanja

3.7. EGSO podržava operativne ciljeve navedene u Komunikaciji i Prijedlogu uredbe te želi skrenuti pozornost na pravna i politička pitanja koja se ne mogu zanemariti s obzirom na predmetne izazove.

3.8. Pojam svemirskog prava nije lako definirati. O pitanju razgraničenja svemira nema konsenzusa, ali se priznaju vodeća načela koja se smatraju značajnima za svemirsko pravo.

3.9. Iako su glavna načela već donesena, nakon pet međunarodnih ugovora i osam međunarodnih rezolucija ([5]) pitanje definiranja svemirskog prava i dalje je otvoreno jer je na početku istraživanja svemira glavna briga prvenstveno bila spriječiti vodeće svemirske sile od prisvajanja nebeskih tijela, a ne izričito definirati predmet tog prava.

3.10. Načela svemirskog prava utvrđena su Rezolucijom UN-a 1962 (XVIII) od 13. prosinca 1963. i ponovljena su u prvom Ugovoru o svemiru iz 1967.

Njima su obuhvaćeni sljedeći elementi:

— istraživanje i korištenje svemira u korist cijelog čovječanstva,

— sloboda korištenja i istraživanja,

— neprisvajanje,

— miroljubivo korištenje,

— odgovornost država za vlastite aktivnosti u svemiru,

— suradnja i uzajamna pomoć,

— nacionalna nadležnost i nadzor nad svemirskim objektima,

— odgovornost država za štetu,

— status astronauta kao izaslanika čovječanstva.

3.11. Druga dva načela svemirskog prava svjedoče o njegovu miroljubivom karakteru.

([4]) https://www.eusst.eu.

([5]) I. Chalaye, *Le statut des orbites terrestres et leur utilisation à la lumière des principes du droit spatial* (Status zemaljskih orbita i njihova uporaba u kontekstu načela svemirskog prava), Institut za primijenjene geopolitičke studije (IEGA), Pariz, listopad 2021.

Prvo je obveza suradnje i uzajamne pomoći nametnuta svim državama koje sudjeluju u istraživanju i korištenju svemirskog prostora. Ona uključuje učinkovit i transparentan dijalog između svemirskih sila radi osiguranja održivosti i sigurnost aktivnosti koje se provode. Danas je taj dijalog usmjeren prije svega na pitanje svemirskog otpada, kako je navedeno u Komunikaciji.

3.12. Drugo središnje načelo svemirskog prava jest odgovornost država i novih aktera za vlastite svemirske aktivnosti. Ona se očituje u međunarodnoj odgovornosti za nadzor aktivnosti i odgovornosti za štetu koja proizlazi iz takvih aktivnosti u svemiru. Zajednička komunikacija nastoji se uklopiti u aspekt međunarodne odgovornosti za nadzor aktivnosti.

3.13. Kada su se izrađivali glavni ugovori o svemiru, pitanja svemirskog otpada te zasićenosti orbita i frekvencija nisu bila na dnevnom redu, no danas je ovisnost naših društava o satelitskim resursima dovela do naglog porasta lansiranja objekata u svemir, do te mjere da je pitanje orbita i dodjele frekvencija postalo pravi strateški izazov.

3.14. Nakon šezdeset godina iskorištavanja svemira svjedočimo dosad nezabilježenom povećanju sigurnosnih izazova u orbitama. Od kineskog testiranja protusatelitskog oružja u siječnju 2007. broj demonstracija snage u svemiru povećao se u različitim oblicima. Postavlja se i pitanje problema „naoružavanja svemira”.

U međunarodnom pravu to je pitanje u sivoj zoni jer još ne postoji nikakva definicija sredstva napada u svemiru ili agresije, a metode napada u svemiru brojne su i raznolike. One uključuju raketne napade, zasljepljivanje laserom, kibernapade na komunikacijske releje, koorbitalne manevre itd.

3.15. Kad je riječ o geostacionarnoj orbiti, ona se suočava s drugačijim poteškoćama – zagušenjem frekvencija i rizikom od smetnji. Geostacionarna orbita ključna je za kontinuitet telekomunikacijskih usluga u svim državama svijeta. To sa sobom nosi niz pravnih poteškoća jer je razvoj geostacionarne orbite doveo do stvaranja gospodarskog tržišta, pa čak i do špekulacija.

3.16. S obzirom na navedeno, EGSO stoga smatra da Zajednička komunikacija aktivnom diplomacijom mora snažno promicati multilateralno upravljanje svemirskim prometom u okviru Ujedinjenih naroda, posebno u okviru Odbora za miroljubivo korištenje svemira i Konferencije o razoružanju, jer to područje nije dovoljno regulirano pravilima.

Upravljanje svemirskim prometom – izazov za europsko upravljanje

3.17. Upravljanje svemirskim prometom nije novi koncept. Međutim, zbog prirode i važnosti izazova u pogledu sigurnosti, zaštite i održivosti svemirskih aktivnosti, upravljanje svemirskim prometom postalo je apsolutni prioritet za aktere u području svemira i države koje su svjesne svoje ovisnosti o svemirskim sredstvima. A samo države s potrebnim tehnološkim kapacitetima već imaju programe za nadzor i praćenje u svemiru (SST) i programe za svijest o situaciji u svemiru (Space Situational Awareness – SSA).

3.18. Ministarstvo obrane SAD-a trenutačno upravlja najnaprednijim sustavom. Njegova mreža za nadzor u svemiru (Space Surveillance Network – SSN), koja se temelji na zemaljskim i svemirskim radarima, pruža SAD-u jedinstvenu mogućnost otkrivanja i identifikacije, a upotrebljava se i kao sredstvo utjecaja na saveznike i partnere.

I druge države kao što su Rusija, Kina, Japan i Indija te neke europske zemlje (Francuska, Njemačka) razvile su programe nadzora u svemiru. Uzimajući u obzir njihovu stratešku funkciju, velika većina tih programa pod vojnom je kontrolom, uz potporu svemirskih agencija.

U EU-u su Francuska, Njemačka, Italija, Poljska, Portugal, Rumunjska i Španjolska osnovali Konzorcij za SST EU-a kako bi mogli slobodno procjenjivati rizik od sudara u orbiti i nekontroliranog ulaska svemirskog otpada u Zemljinu atmosferu te otkrivati fragmente u orbiti. Konzorcij će 2023. prerasti u partnerstvo, koje će uključivati prije svega države članice, a europskim i svjetskim satelitskim operaterima pružati usluge procjene rizika od sudara.

Neka privatna poduzeća uspostavila su i vlastite sustave SST-a/SSA-a za pružanje komercijalnih podataka i usluga.

3.19. Kako je navedeno u Zajedničkoj komunikaciji i prikazano u ovom mišljenju, glavni problem većeg broja različitih programa STM-a jest nedostatak međunarodne normizacije. Jasno je da je potrebno razviti međunarodne norme, smjernice i najbolje prakse.

3.20. Globalne inicijative i odluke povezane s STM-om mogu stvoriti zahtjevno okruženje za Europu i njezine aktere u svemiru. Američka politika preuzela je inicijativu izjavom da bi SAD trebao predvoditi ostatak svijeta razvojem boljih normi za podatke i svijest o situaciji u svemiru, razviti skup standardiziranih tehnika za ublažavanje rizika od sudara i na međunarodnoj razini promicati širok raspon tehnički normi, praksi i normi za sigurnost operacija u svemiru.

3.21. Unija je procijenila stratešku, komercijalnu i geopolitičku dimenziju upravljanja svemirskim prometom, koje nije ograničeno na održivost svemirskog prostora, već se odnosi i na buduću autonomiju Europe u pristupu svemiru i njegovu korištenju.

Europski akteri u području svemira već su razvili određene politike i inicijative usmjerene na izravno ili neizravno rješavanje pitanja upravljanja svemirskim prometom. Međutim, kašnjenje Europe u rješavanju tog pitanja zajedničkim projektima ostavlja posljedice.

3.22. Naime, buduća konkurentnost europske proizvodnje satelita mogla bi biti ugrožena ako poduzeća budu prisiljena koristiti podatke američkog STM-a ili tražiti licencu za američki STM, pri čemu postoji mogućnost da zahtjev bude odbijen. Postoje i znatni rizici za europske pružatelje usluga lansiranja.

U pogledu novog europskog programa za svijest o situaciji u svemiru iz 2021., mnogi se europski akteri u velikoj mjeri oslanjaju na sporazume o razmjeni podataka potpisane sa SAD-om. Među njima su ministarstva i vojske ([6]), europske međuvladine organizacije (ESA, EUMETSAT), komercijalni satelitski operateri i pružatelji usluga lansiranja.

3.23. EGSO smatra da EU mora donijeti odredbe kojima bi se osigurala certificirana razina učinkovitosti i dugoročna dostupnost usluga koje se temelje na svemiru. Nadalje, s obzirom na to da EU pokušava provesti vjerodostojnu zajedničku sigurnosnu i obrambenu politiku, u kojoj su svemirska sredstva od znatne ili čak ključne važnosti, Europa mora ispunjavati najstrože zahtjeve u pogledu sigurnosti i zaštite za državne korisnike i korisnike u području obrane.

3.24. EGSO napominje da, iako je pristup EU-a u prošlosti uglavnom bio usmjeren na fizičku zaštitu svemirskih resursa, koja se temelji na strogoj i skupoj strategiji, nedavne inicijative EU-a upućuju na pomak prema pristupu usmjerenijem na otpornost. EU se danas zalaže za anticipatornu strategiju u pogledu sigurnosti svemirske infrastrukture. U tu je svrhu pokrenuo dvije važne inicijative: prijedlog o uspostavi međunarodnog kodeksa ponašanja za svemirske aktivnosti i europski program za svijest o situaciji u svemiru.

3.25. Međutim, EGSO izražava žaljenje zbog glavnog nedostatka, a to su poteškoće u koordinaciji kapaciteta određenih država članica koje posjeduju vlastita sredstva nadzora i kontrole. Danas je teško postići konsenzus o ciljevima koje treba postići u okviru europskog programa STM-a. Pitanje upravljanja svemirskim prometom savršen je primjer toga koliko je teško uspostaviti istinski europsko upravljanje u sektoru svemira, iako su pitanja održivosti i sigurnosti svemirskog prostora zajednička svim državama članicama, bilo zato što imaju svemirske kapacitete ili koriste svemirske resurse.

3.26. Te su poteškoće prepreka konkurentnosti europske svemirske industrije na međunarodnoj razini. Dugoročno, nedostatak europskih normi i neusklađenost s drugim normama mogao bi ugroziti slobodu pristupa svemiru. Nije dovoljno imati vlastite kapacitete za lansiranje, također mora biti moguće postavljati satelite neovisno o standardima utvrđenima izvan Europe kako bi se održala europska svemirska konkurentnost, kako je to pokazao, 22. lipnja 2022., uspjeh prve ovogodišnje misije Ariane 5, čiji je cilj bio lansirati u Zemljinu orbitu dva satelita, jedan malezijski i jedan indijski. Osim toga, sljedeća etapa uskoro bi mogla postati stvarnost: prvi let Ariane 6, prilagodljivije i jeftinije verzije od Ariane 5 (a time i konkurentnije od američkog konkurenta SpaceX), planiran je za 2023. godinu.

([6]) https://www.esa.int/Safety_Security/SSA_Programme_overview.

3.27. EGSO želi u vezi s tim podsjetiti na:

— svoju predanost civilnoj primjeni sustava Galileo u željezničkom, pomorskom i cestovnom prometu;

— svoju želju za brzom provedbom ključne infrastrukture koju je predložio povjerenik Breton.

3.28. Iako postojanje pravila i normi na nacionalnoj razini uspostavljenih od određenih država članica može biti korisno za razvoj zajedničkih odredbi, važno je da se Europa ipak nametne kao krajnji arbitar u pogledu mjera normizacije. To iziskuje da se države članice EU-a i ESA-e dogovore o ciljevima i načelima europskih aktivnosti u području STM-a, definiraju mehanizme savjetovanja i koordinacije te uspostave jasno razgraničenje uloga, nedvosmislenu podjelu odgovornosti i transparentnu raspodjelu aktivnosti između država članica i europskih dionika, a da se pritom ne proturječi postojećim sustavima u drugim zemljama.

3.29. EGSO smatra da je Zajednička komunikacija kasno, ali ipak dobrodošlo priznanje važnosti suočavanja s višerazinskim izazovima koji će proizaći iz povećanja svemirskih aktivnosti, posebno s obzirom na to da bi nedostatak obvezujućeg okvira u tom pogledu mogao ugroziti globalnu ravnotežu.

Bruxelles, 21. rujna 2022.

Predsjednica
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Christa SCHWENG

PRILOG

Dopunsko mišljenje Savjetodavnog povjerenstva za industrijske promjene CCMI/196 „Novi svemir” nalazi se na sljedećim stranicama:

„Mišljenje Savjetodavnog povjerenstva za industrijske promjene o temi: „Sigurna svemirska povezivost i novi svemir: europska industrija na putu prema suverenosti i inovacijama”

(dopunsko mišljenje uz dosje TEN/775)

Izvjestitelj: **Maurizio MENSI**

Suizvjestitelj: **Franck UHLIG**

Odluka Plenarne skupštine:	22.2.2022.
Pravna osnova:	pravilo 56. stavak 1. Poslovnika
	(dopunsko mišljenje)
Nadležno tijelo:	Savjetodavno povjerenstvo za industrijske promjene
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	24.6.2022.
Rezultat glasanja	
(za/protiv/suzdržani):	21/0/1

1. **Zaključci i preporuke**

1.1. EGSO podržava inicijative Europske komisije za sigurnu svemirsku povezivost i „novi svemir” u cilju jačanja industrijske i operativne suverenosti država članica. Osiguravanje autonomije ključno je ne samo za buduću industrijsku konkurentnost već i za osiguravanje strateške neovisnosti i otpornosti ([1]) , kao što je nedavno pokazao nedostatak elektroničkih komponenti, posebno nakon krize uzrokovane bolešću COVID-19 i rata u Ukrajini, koji su ozbiljno pogodili europsku svemirsku industriju.

1.2. EGSO smatra da sigurna, dostupna i cjenovno pristupačna povezivost nije samo ključan alat za funkcioniranje participativne demokracije već i preduvjet za primjereno ostvarenje temeljnih prava i prilika za veće osnaživanje građana i civilnog društva.

1.3. EGSO prepoznaje važnost svemira za naše gospodarstvo i društvo, kao i njegovu stratešku važnost iz sigurnosne i obrambene perspektive, na što je ukazao rusko-ukrajinski rat. Osim toga, fizička sigurnost i kibersigurnost zemaljske i svemirske infrastrukture, kao i s njima povezani podaci, presudni su za osiguravanje kontinuiteta usluga i ispravnog funkcioniranja sustava.

1.4. EGSO smatra da je poticanje europskog svemirskog ekosustava iznimno važno za unapređenje dvostruke tranzicije i suočavanje s glavnim globalnim izazovima poput klimatskih promjena. Također uviđa potencijalne prednosti uključivanja svemirskih *start-up* poduzeća i MSP-ova u svemirske programe EU-a, uključujući njihov doprinos otpornosti i strateškoj autonomiji EU-a.

1.5. Budući da upravljanje sigurnim i autonomnim sustavom svemirske povezivosti (Svemirski program Unije, dalje u tekstu: „Program”) iziskuje suradnju raznih tijela, EGSO je čvrsto uvjeren da se mora zajamčiti odgovarajući i učinkovit stupanj koordinacije.

([1]) Europa ima drugu najveću svemirsku industriju na svijetu, koja zapošljava više od 231 000 stručnjaka i čija se vrijednost procjenjuje na 53–62 milijarde eura (Studija „Svemirsko tržište”, Europski parlament, studeni 2021.).

1.6. EGSO smatra da bi se postojeći okvirni program Obzor Europa trebao iskoristiti za poticanje svemirskog tržišta, podupiranje stvaranja inovativnih komercijalnih rješenja u raznim proizvodnim fazama svemirskog sektora EU-a te ubrzavanje dostupnosti ključnih tehnologija potrebnih za Program u kombinaciji s inicijativama EuroQCI ([2]) i ENTRUSTED ([3]). Posebice, europski sustav komponenti, sustava i podsustava iziskivao bi goleme, dugoročne napore da se obnovi snažna europska industrija.

1.7. EGSO preporučuje razvijanje sinergija s Europskim fondom za obranu i u okviru akcijskog plana Komisije o interakciji između civilne, svemirske i obrambene industrije.

1.8. EGSO smatra da bi inicijative Komisije, u cilju osiguravanja konkurentnosti europske svemirske industrije, trebale doprinijeti razvoju naprednih vještina u sektorima povezanima sa svemirom i podržati aktivnosti obrazovanja i osposobljavanja kako bi se ostvario puni potencijal građana Unije u tom području. Time bi se poboljšala važna socijalna dimenzija Programa.

1.9. EGSO naglašava da je potrebno uzeti u obzir sve svemirske kapacitete za modernizaciju postojećih svemirskih sredstava (Galileo ([4]), Copernicus ([5])), kao i za razvoj budućih konstelacija i usluga. Time će se povećati otpornost svemirskih sredstava EU-a i potaknuti konkurentnost njegove industrije. Dodjeljivanje odgovornosti na temelju dokazane sposobnosti trebalo bi zajamčiti učinkovitu provedbu Programa.

1.10. EGSO smatra da EU treba poticati znanstveni i tehnički napredak i podržati konkurentnost i inovacijske kapacitete svemirskog sektora, posebno kad je riječ o MSP-ovima, *start-up* poduzećima i inovativnim poduzećima, čime bi se potaknule gospodarske aktivnosti na početku i kraju proizvodnog lanca. Programi istraživanja i inovacija imaju presudnu ulogu u povećanju tehnoloških sposobnosti Unije i njezinih članica.

2. **Kontekst mišljenja, uključujući predmetni zakonodavni prijedlog**

2.1. Cilj je prijedloga Europske komisije razviti program za pružanje zajamčenih i otpornih satelitskih komunikacijskih usluga. Komisija se zalaže za poticanje inovacija u svemirskom sektoru i daljnji doprinos razvoju uspješnog ekosustava „novog svemira" EU-a, što je uvrstila među ključne prioritete svojeg Svemirskog programa. U tu je svrhu Komisija pokrenula inicijativu CASSINI ([6]). Vladinim korisnicima širom svijeta prije svega bi se osigurala dugoročna dostupnost pouzdanih, sigurnih i isplativih satelitskih komunikacijskih usluga koje bi doprinijele zaštiti ključne infrastrukture, nadzoru, vanjskom djelovanju i upravljanju krizama, čime bi se povećala otpornost država članica.

2.2. U okviru inicijative iskoristilo bi se stručno znanje europske svemirske industrije, kako od etabliranih aktera u sektoru tako i od ekosustava „novog svemira". Globalna satelitska povezivost sada je dobila stratešku važnost za sigurnost, zaštitu i otpornost EU-a i njegovih država članica. Prijedlogom se također nastoje omogućiti komercijalna dostupnost širokopojasnog pristupa velike brzine u cijeloj Europi, uklanjanje mrtvih zona i kohezija na području država članica te povezivost na zemljopisnim područjima od strateškog interesa, kao što su Afrika i arktička regija. Uz programe Galileo i Copernicus predložena treća konstelacija oslanjat će se na tri nova razlikovna elementa: sigurnosti od faze projektiranja (primjenom novih tehnologija, poput kvantne tehnologije) za osjetljive komunikacije (obrana), multi-orbitalnoj konstelaciji i strukturi temeljenoj na javno-privatnim partnerstvima (za daljnje jačanje komercijalne dimenzije).

([2]) Inicijativa za europsku kvantnu komunikacijsku infrastrukturu (EuroQCI).

([3]) Istraživački projekt u području sigurnih satelitskih komunikacija (SatCom) za državne aktere EU-a. ENTRUSTED: *European Networking for satellite Telecommunication Roadmap for the governmental Users requiring Secure, inTeroperable, innovativE and standardiseD services* (Plan europske mreže za satelitske telekomunikacije namijenjen državnim korisnicima koji trebaju sigurne, interooperabilne, inovativne i standardizirane usluge.)

([4]) Europski globalni satelitski navigacijski sustav, koji je u funkciji od prosinca 2016., kada je počeo nuditi usluge javnim tijelima, poduzećima i građanima.

([5]) Program Europske unije za promatranje Zemlje, kojim se pružateljima usluga, javnim tijelima i međunarodnim organizacijama pružaju podaci o promatranju Zemlje.

([6]) „Konkurentna svemirska *start-up* poduzeća za inovacije" inicijativa je Europske komisije za svemirsko poduzetništvo čiji je glavni cilj nizom alata i mogućnosti financiranja poduprijeti *start-up* poduzeća i MSP-ove u raznim fazama njihova rasta.

2.3. Prijedlog je u skladu s nizom drugih politika EU-a i tekućih zakonodavnih inicijativa u vezi s podacima (kao što su Direktiva Inspire ([7]) i Direktiva o otvorenim podacima ([8])), računalstvom u oblaku i kibersigurnošću. Konkretno, pružanje državnih usluga omogućilo bi daljnju koheziju u skladu s digitalnom strategijom i strategijom za kibersigurnost Unije osiguravanjem integriteta i otpornosti europskih infrastruktura, mreža, komunikacija i podataka. Prijedlogom će se također podržati konkurentnost i inovacijski kapaciteti svemirskog sektora unutar Unije i uvelike doprinijeti osiguravanju cjenovno pristupačnog i autonomnog pristupa Europe svemiru u predstojećim godinama, a istovremeno će on imati ključan i snažan pozitivan učinak na konkurentnost modela eksploatacije europskih raketa-nosača ([9]).

2.4. U zaključcima sastanka Europskog vijeća održanog 21. i 22. ožujka 2019. istaknuto je da Unija treba nastaviti s razvojem konkurentnog, sigurnog, uključivog i etičnog digitalnog gospodarstva s vrhunskom povezivošću ([10]). Konkretno, u Komisijinom Akcijskom planu o sinergijama između civilne, obrambene i svemirske industrije od 22. veljače 2021. navodi se da je cilj omogućiti „dostupnost veza visoke brzine svima u Europi te osigurati otporan sustav povezivosti zahvaljujući kojem će Europa ostati povezana što god da se dogodi" ([11]).

2.5. Svemirski program nadopunio bi postojeće dogovore EU-a o GOVSATCOM-u ([12]) u vezi s udruživanjem i dijeljenjem postojećih državnih satelitskih komunikacijskih kapaciteta. Zbog ograničenog životnog vijeka satelita, u sljedećem desetljeću trebat će obnoviti nekoliko infrastruktura u državnom vlasništvu koje će biti dio udruživanja i dijeljenja u okviru GOVSATCOM-a ([13]).

2.6. Zbog sve većih hibridnih prijetnji i kiberprijetnji, kao i opasnosti od prirodnih katastrofa, potrebe vladinih aktera mijenjaju se u smjeru veće sigurnosti, pouzdanosti i dostupnosti odgovarajućih satelitskih komunikacijskih rješenja. Nadalje, porast kvantnih računala dodaje još jednu prijetnju jer će ta računala moći dešifrirati sadržaj koji je trenutno šifriran.

2.7. U državama izvan EU-a poput SAD-a, Kine i Rusije pojavile su se razne megakonstelacije koje podržava ili subvencionira država. Zbog toga, kao i zbog nedostatka dostupnih zahtjeva za frekvencije i mjesta u orbiti te ograničenog životnog vijeka kapaciteta GOVSATCOM-a, hitno je potrebno stvoriti sustav sigurne svemirske povezivosti u EU-u. Program bi pokrivao nedostatke kapaciteta i sposobnosti za državne satelitske komunikacijske usluge.

([7]) Direktiva 2007/2/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 14. ožujka 2007. o uspostavljanju infrastrukture za prostorne informacije u Europskoj zajednici (INSPIRE) (SL L 108, 25.4.2007.).

([8]) Direktiva (EU) 2019/1024 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. lipnja 2019. o otvorenim podatcima i ponovnoj uporabi informacija javnog sektora (SL L 172, 26.6.2019.).

([9]) S 18 satelita koji su trenutačno u orbiti i više od 30 planiranih satelita u sljedećih 10 do 15 godina, EU je ujedno i najveći institucionalni korisnik usluga lansiranja u Europi. Rakete-nosači drugo su najveće područje svemirske proizvodnje u Europi nakon komercijalnih satelita i potiču razvoj europske industrije. Komisija će objediniti potrebe programa EU-a za uslugama lansiranja i djelovati kao pametan korisnik europskih pouzdanih i troškovno učinkovitih rješenja za lansiranje. Iznimno je važno da Europa i u budućnosti raspolaže modernim, učinkovitim i fleksibilnim infrastrukturnim objektima za lansiranje.

([10]) U lipnju 2019. države članice potpisale su Deklaraciju o europskoj kvantnoj komunikacijskoj infrastrukturi (EuroQCI), pristajući na suradnju s Komisijom i uz potporu Europske svemirske agencije (ESA) u cilju razvoja kvantne komunikacijske infrastrukture koja bi pokrivala cijeli EU.

([11]) COM(2021) 70 final.

([12]) EU je 28. travnja 2021. usvojio komponentu GOVSATCOM-a (državne satelitske komunikacije) Uredbe (EU) 2021/696 Europskog parlamenta i Vijeća kako bi osigurao dugoročnu dostupnost pouzdanih, sigurnih i isplativih satelitskih komunikacijskih usluga za korisnike GOVSATCOM-a. Uredba (EU) 2021/696 predviđa da se u prvoj fazi komponente GOVSATCOM-a do otprilike 2025. koristi postojeći kapacitet. U tom kontekstu Komisija treba nabaviti kapacitete GOVSATCOM-a od država članica s nacionalnim sustavima i svemirskim kapacitetima te od komercijalnih pružatelja satelitskih komunikacija ili usluga, vodeći računa o ključnim sigurnosnim interesima Unije.

([13]) U stvari, GOVSATCOM je strateško dobro, usko povezano s nacionalnom sigurnošću, koje koristi većina država članica. Javni korisnici obično preferiraju rješenja u državnom vlasništvu (neki su od vlasnika državnih satelitskih komunikacija Francuska, Njemačka, Grčka, Italija, Luksemburg, Španjolska) ili javno-privatna rješenja (kao što je njemački Satcom BW ili luksemburški GovSat) ili koriste posebne akreditirane privatne pružatelje usluga. GOVSATCOM je utvrđen još 2013. (Zaključci Europskog vijeća od 19. i 20. prosinca 2013.) kao područje koje obećava i koje može konkretno doprinijeti ostvarenju ciljeva snažne, sigurne i otporne Europske unije. Sada je sastavni dio svemirske strategije za Europu (Svemirska strategija za Europu, COM(2016) 705 final), Europskog akcijskog plana obrane (Europski akcijski plan obrane, COM(2016) 950 final) i globalne strategije Europske unije.

2.8. Program bi također trebao omogućiti da privatni sektor pruža komercijalne satelitske komunikacijske usluge. Javno-privatno partnerstvo ocijenjeno je u procjeni učinka kao najprikladniji model provedbe za postizanje ciljeva Programa. To bi osobito potaknulo inovacije u svim komponentama europske svemirske industrije (veliki sistemski integratori, neovisna poduzeća srednje tržišne kapitalizacije, MSP-ovi i *start-up* poduzeća).

2.9. Budući da vlade, građani i institucije EU-a sve više ovise o povezivosti, njihove potrebe iziskuju rješenja s većom sigurnošću, niskom latencijom ([14]) i većom pojasnom širinom, te stoga postoji potreba za zajamčenim pristupom otpornim rješenjima pomoću inovativne tehnologije i novih industrijskih trendova i pristupa. Predviđeni sustav stoga će biti pokretač tehnološkog razvoja, kako je istaknuto u prijedlogu.

2.10. Kako bi bio isplativ i iskoristio ekonomiju razmjera, Program bi trebao maksimalno uskladiti ponudu i potražnju za državnim uslugama.

2.11. Zapravo, satelitske komunikacije pružaju sveprisutnu pokrivenost, komplementarnu zemaljskim mrežama. S njima se sve više postupa kao sa strateškim sredstvom, čime se naglašava rastuća globalna potreba za državnim uslugama kojima se osigurava otporna povezivost ne samo radi potpore njihovim sigurnosnim operacijama nego i za povezivanje ključnih infrastruktura, olakšavanje učinkovite i djelotvorne elektroničke prekogranične ili međusektorske interakcije između europskih javnih uprava, poduzeća i građana, doprinos razvoju učinkovitije, jednostavnije i korisnicima pristupačnije e-uprave na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini ([15]) te svladavanje kriza, kao i podupiranje graničnog i pomorskog nadzora.

2.12. Program će se uvoditi postupno i bit će usmjeren na kvalitetu. Početni razvoj i provedba mogli bi započeti 2023., pružanje početnih usluga i ispitivanje kvantne kriptografije u orbiti do 2025., a potpuna provedba s integriranom kvantnom kriptografijom koja omogućuje potpune usluge do 2028. Njihov ukupni trošak procjenjuje se na 6 milijardi EUR, a financijska sredstva dolazit će iz različitih izvora javnog sektora (proračun EU-a, doprinosi država članica i ESA-e) i ulaganja privatnog sektora. Što se tiče financiranja EU-a, ono ne narušava provedbu postojećih svemirskih komponenti Uredbe o svemiru EU-a, posebice sustava Galileo i Copernicus.

3. **Opće napomene**

3.1. EGSO vjeruje da je u današnjem digitalnom svijetu svemirska povezivost ključna i strateška prednost za moderna društva. Ona omogućuje ekonomsku moć, digitalno vodstvo i tehnološki suverenitet, gospodarsku konkurentnost i društveni napredak. Davanjem istaknutije uloge akterima u svemirskom sektoru, Programom se želi osigurati visokokvalitetne, sigurne podatke i usluge povezane sa svemirom, koji mogu donijeti društveno-gospodarske koristi za europske građane i poduzeća, poboljšati sigurnost i autonomiju EU-a te ojačati ulogu EU-a kao predvodnika u svemirskom sektoru, omogućujući mu da se natječe s drugim vodećim svemirskim gospodarstvima i svemirskim silama u nastajanju. Štoviše, to je također važan tehnički alat koji omogućuje slobodu govora i slobodno kruženje ideja.

3.2. EGSO smatra da sigurna, dostupna i cjenovno pristupačna povezivost nije samo preduvjet za funkcioniranje participativne demokracije već i preduvjet za primjereno ostvarenje temeljnih prava i prilika za veće osnaživanje građana i civilnog društva. Europski građani sve se više oslanjaju na svemirsku tehnologiju, podatke i usluge. To posebno uključuje poštovanje pravila o zaštiti osobnih podataka. Osim toga, svemir ima sve veću ulogu u gospodarskom rastu, sigurnosti i geopolitičkoj važnosti EU-a. U tom smislu, pouzdana i sigurna povezivost može se smatrati javnim dobrom za vlade i građane.

3.3. EGSO potiče upotrebu javno-privatnog partnerstva kao odgovarajućeg modela provedbe kako bi se osiguralo ostvarivanje ciljeva Programa. Izravnim uključivanjem privatnog sektora stvara se okruženje pogodno za daljnji razvoj širokopojasne mreže velike brzine i neometane povezivosti diljem Europe. To se postiže uklanjanjem mrtvih zona u komunikaciji i kohezijom na području država članica, kao i osiguravanjem povezivosti na zemljopisnim područjima od strateškog interesa.

([14]) Niska latencija odnosi se na minimalno kašnjenje u obradi računalnih podataka putem mrežne veze. Što je niža latencija obrade, to je bliži pristup u stvarnom vremenu. Mrežna veza niže latencije ima vrlo malo kašnjenja u obradi.

([15]) Izvješće Komisije Europskom parlamentu i Vijeću. Rezultati privremene evaluacije programa ISA (interoperabilna rješenja za europske javne uprave), 23. rujna 2019., COM(2019) 615 final.

3.4. Konkurentnim postupkom nabave Komisija može sklopiti ugovor o koncesiji kako bi pružila potrebno rješenje i zaštitila interese Unije i država članica. Uključivanje industrije kroz takve koncesije trebalo bi omogućiti privatnom partneru da infrastrukturu Programa nadopuni dodatnim mogućnostima kroz dodatna vlastita ulaganja.

3.5. U tom smislu, EGSO naglašava da bi se uloga javnog sektora trebala na primjeren način odražavati u budućem upravljanju Programom, s posebnom pažnjom usmjerenom na sigurnost infrastrukture i pomnu kontrolu troškova, rasporeda i učinka. Komisija će biti voditelj programa za uspostavu i nadzor koncesije. Agenciji EU-a za svemirski program bit će povjereno pružanje državnih usluga, a Europskoj svemirskoj agenciji nadzor nad razvojem i aktivnostima validacije. EGSO smatra da su mala i srednja poduzeća također ključna za inovacije i ekosustav u novom svemirskom gospodarstvu. Trebalo bi aktivno poticati razvoj svemirskih usluga malih i srednjih poduzeća, kao i njihovu nabavu od strane javnih tijela i privatnog sektora. To bi pomoglo u stvaranju radnih mjesta, poboljšanju tehnoloških vještina i jačanju konkurentnosti Europe, što je sve važnije za dvostruku tranziciju EU-a u smjeru održivog i digitalnog gospodarstva. Time bi se osiguralo učinkovito i transparentno tržišno natjecanje, uz jačanje tehnološke autonomije EU-a, pomoću posebnih zahtjeva povezanih sa sigurnošću te kontinuitetom i pouzdanošću usluga.

3.6. EGSO smatra da bi u postupku nabave trebalo razraditi posebne kriterije za dodjelu koncesije kako bi se osiguralo sudjelovanje *start-up* poduzeća i MSP-ova u cijelom vrijednosnom lancu koncesije, čime bi se potaknuo razvoj inovativnih i disruptivnih tehnologija. Ako bi zapošljavanje dobavljača izvan EU-a moglo izazvati probleme sa sigurnosnog i strateškog aspekta, trebalo bi donijeti odgovarajuća pravila za sudjelovanje.

3.7. EGSO smatra da bi mala i srednja poduzeća trebalo poticati da iskoriste prednosti višestrukih financijskih alata koji su na raspolaganju EU-u za jačanje svemirskog ekosustava jer bi to pomoglo u stvaranju radnih mjesta, poboljšanju tehnoloških vještina i poticanju europske industrijske konkurentnosti.

4. **Posebne napomene**

4.1. EGSO smatra da se strateški suverenitet EU-a i država članica uglavnom temelji na tehnološkoj autonomiji i sposobnosti europske industrije te sigurnosti satelitskih komunikacija, posebno u kontekstu sve većih geopolitičkih napetosti. EGSO stoga snažno podupire inicijative za jačanje industrijskog i tehnološkog suvereniteta država članica EU-a.

4.2. EGSO podržava prijedlog i smatra da su potencijalne sinergije između vladinih i komercijalnih civilnih aktivnosti važna prilika s gospodarskog gledišta, također i za dodatne usluge koje se nude europskim građanima, u kontekstu svjetskog povećanja javnih i privatnih ulaganja u svemirske aktivnosti.

4.3. EGSO naglašava važnost podupiranja konkurentnosti i inovacijskih kapaciteta industrija u svemirskom sektoru unutar Unije. To će uvelike doprinijeti osiguravanju cjenovno pristupačnog i autonomnog pristupa Europe svemiru u predstojećim godinama, a istovremeno će imati ključan i snažan pozitivan učinak na konkurentnost modela eksploatacije europskih raketa-nosača.

4.4. EGSO naglašava da bi Program trebao omogućiti da telekomunikacijski operatori imaju koristi od povećanog kapaciteta te pouzdanih i sigurnih usluga. Osim toga, komercijalna dimenzija omogućila bi da maloprodajne usluge dosegnu više privatnih korisnika u cijelom EU-u.

4.5. Što se tiče upravljanja Programom (poglavlje V. predložene uredbe), jasno je da će glavne uloge u Programu imati četiri glavna aktera, a to su Komisija, Agencija Europske unije za svemirski program („Agencija”), države članice i Europska svemirska agencija.

4.6. U tom smislu EGSO čvrsto vjeruje da je za pravilno funkcioniranje Programa nužna jasna podjela zadaća, uloga i odgovornosti, kao i odgovarajuća koordinacija među raznim akterima. Precizna podjela odgovornosti, na temelju dokazane kompetencije, također bi trebala osigurati učinkovito izvršenje Programa u smislu troškova i rokova. Učinkovito upravljanje svemirskim prometom također je ključno za poboljšanje sigurnosti s obzirom na sve veću količinu otpada u svemiru.

4.7. EGSO naglašava da je kibersigurnost zemaljske i svemirske infrastrukture ključna za osiguranje rada i otpornosti sustava.

4.8. EGSO naglašava da bi Program, u cilju osiguravanja konkurentnosti europske svemirske industrije, trebao doprinijeti razvoju naprednih vještina u sektorima povezanima sa svemirom i podržati aktivnosti obrazovanja i osposobljavanja, uz promicanje jednakih mogućnosti, ravnopravnosti spolova i osnaživanja žena kako bi se ostvario puni potencijal građana Unije u tom području.

4.9. EGSO naglašava da uspostavljanje i nadogradnja infrastrukture može uključivati mnoge industrijske aktere u nekoliko zemalja, čiji se rad mora učinkovito koordinirati kako bi se razvili pouzdani i potpuno integrirani sustavi, s posebnim osvrtom na sigurnost i kibersigurnost.

Bruxelles, 24. lipnja 2022.

Predsjednik
Savjetodavnog povjerenstva za industrijske promjene
Pietro Francesco DE LOTTO”